

zanima, zdaj, ko bomo lahko vse one različne pojave, ki smo jih spoznavali le teoretično, opazovali resnično pred seboj, ko bomo različna vprašanja, ki nam jih stavi pedagogika, poizkušali reševati vzajemno z drugimi pionirji kulture. Polje, široko in nepregledno, se širi pred nami, dela se obeta veliko, in kdor čuti v svojih rokah moč, v svoji duši pogum, naj gre z nami, naj dela — v prosoh nam in domovini. —

V prosoh domovini!... Skoro nerad sem zapisal te besede, zakaj delo in navdušenje zanj je postalo že stalna fraza vseh rodoljubnih govornikov, ki zvečer prodajajo narodnost na ceste, drugo jutro pa že sklepajo masne kupčije s tujcem — prihajajočim. Ali to ne velja morda za eno ali drugo stranko, žal je povsod enako, tam boljše, tu slabše... In zato se resno bojim, da se bo tudi tukaj razumelo kot fraza in se marsikatera ustna ne bodo ironično nasmehnila: »Frazer ali pa pretiran idealist...« Ali prvo ne maram biti, drugo biti pa je danes skoro nemogoče. Povsod gledajo merodajni faktorji, da nam prepode idealizem kolikor mogoče hitro iz src, da nas naredijo in vzgoje za egoiste, ki iščejo le svojih koristi, a ne poznajo skupnosti... Žalostno je, da se to godi direktno in indirektno v šolah, kjer bi bila dolžnost in tudi prilika pokazati uspehe skupnega dela. Pa bo morda kdo ugovarjal: ni res! Toda če pogledamo jasno, ne vidimo nič drugega, kakor žalostne karikature vzgojnega dela. Moje mnenje in mnenje še marsikoga drugega je v tem oziru, da bi se moralo postopanje v naših šolah temeljito izpremeniti... Če ne, bomo, žal, imeli priliko gledati rastočo vrsto odpadnikov Slomškarjev. In poleg tega je potrebno izpremembe še veliko drugega. Pedanterije je v naših šolah še vedno silno veliko, kar je neopravičljiv pedagoški pogrešek, dočim je vzgoja k popolni apatiji do dela, vsakega dela izven šolskega guljenja in poleg tega vzgoja k hinavščini v bujnem cvetju... Ni čuda, če kličemo za značaj, pa jih ni... Kdo pa je kriv?

To je tisto usodno vprašanje, ki mu ne maram tukaj odgovorjati, vprašanje, ki mu naj odgovori vsakdo sam.

Kaj je bil namen mojih dosedanjih besed? Nič drugega, kakor hotel sem samo opozoriti slavni zbor na milje, v katerem smo prisiljeni živeti, na vzgojo, ki smo jo bili prisiljeni uživati. Njeni sledovi se še ne poznajo docela, ali poznali se bodo kmalu, in zdrava narava ona, ki bo bolezen prebolela.

Živimo v dobi hitrega razvitka, silno hitrega žitja, živimo pa tudi v dobi političnih beguncev, živimo v dobi, ki ima malo, bore malo značajev...

In s temi besedami sem primoran začeti svoje poročilo o stanju in gibanju slovenskih učiteljskih in učiteljskih v zadnjih letih.

Naše stanje je v splošnem takšno, kakor po drugih zavodih, tuintam morda še slabše, boljše pa težko...

In če torej pravim, da poleg vseh naših drugih šol učiteljska prav nič ne odgovarja duhu našega časa, bodisi po svoji notranji upravi, ali učni uredbi — se ne čudite! Da, še več; zastareli učni načrti takorekoč ovirajo modernim znanstvenim uspehom pot v šolo. In tako ne dobimo onega potrebnega, kar bi morali nesti s seboj v življenje. S tem pa gotovo ne mislim valiti kakšne krivde na profesorje, saj se med njimi tudi dobe častne izjeme.

Že dijak na drugih zavodih je pogrešal zase prave izobrazbe, širokega obzorja, ki ga sedanja šola ne more dati; kako bi ga pač ne pogrešal učiteljski, ki je količkaj trezno gledal v svet, ki mu niso bile oči zamegljene od pretiranega idealizma, nasprotnega onemu, ki nam ga pri-

Ni ga pa ta čast niti najmanj prevela v delovanju, ne v občevanju. Kolegialno postrežljiv je bil prej ko slej in rad pomagal z dobrim svetom, kjer je mogel.

A še glasneje so zašumele smreke s svojimi vršički v grajskem parku, in divji golob se je čudil med vejami ter opozarjal družico, naj gleda in se čudi, kako dolga vrsta pogrebcev se vije na izjansko pokopališče: dolg izprevod, opremljen z gasilskimi znaki in bleščečimi čeladami, potem vrsta tovarišev in tovarišev, stopajočih zamišljeno za mnogobrojno sorodščino, truma za trumo prijateljev in znancev, učencev in učenek. Kdo naj prešteje vso to mnogoglavo množico, vse cvetje in vence? Vsa ta družba se je zavrnila k grobu Fr. Ks. Trošta.

Zopet je zavela hladna sapica preko pokopališča, donašajoča pokojniku poslednje pozdrave od bivših učencev njegove prve službe v prijazni Podgradi na Vipavskem, z bregov daljne Kolpe in cele Kranjske, s Češke in Moravske; okolica podkrimska je pa kar ječala, kakor mati ob nenadomestni izgubi najdražjega sina...

manjkuje. Spoznal je pomanjkanje — in iskušal je to nadomestiti... Samoizobrazba... Če bi se izobraževal sam še posebe v prostem času, bi se morda dalo pomagati... Potem ne bi stopil v življenje popolnoma nepripravljen, kakor bi vzel ribo iz vode in jo vrgel na skalovje v objeme vročega solnca. Riba pogine, in naravno je, da mora umreti duševno tudi tak učitelj in je potem popoln stroj, mrtva številka v matriki...

Ali hočete, da vam pripovedujem preprosto in vendar tako žalostno tragedijo takega mrtvega ali bolje — umornega življenja?

Z lepimi, visokimi ideali je stopil učiteljski abiturient z zrelostnim izpričevalom v svojo prvo službo v hribe, v pušto vas, kjer je edini inteligent le še župnik. Zaradi skrajno slabih gnotnih razmer mu ni mogoče, da bi si nabavil knjižnico ali naročil časopisov — pa živi osamljen, brez vsake moralne opore, brez človeka, ki bi ga razumel, s katerim bi se lahko pogovoril, kakor mu želi duša. Brez vsake opore je... Šola mu je ni dala, sam v sebi je pa tudi ne more najti, ker ni ničesar, česar bi iskal! Resnacija se ga polasti, postane popolnoma apatičen, brezdelica se ga polasti; išče tolažbe in razvedrila kjerkoli, ker ju v sebi ne more najti...

In takih žalostnih, tihih tragedij najdete na Slovenskem, posebno pa na Kranjskem veliko!

Govori in navdušuje se navadno na abiturientskih sestankih... Navdušuje za vse one lepe ideale, ki se potem razprše in izginejo, kakor rosa, ko posije nanjo solnce.

Mi ne govorimo danes takih navdušenih govorov! Zakaj perspektiva, po kateri zasledujemo svojo bodočnost, ne obeta nič lepega. Obeta baš nasprotno vsemu, po čemer hrepeni mlad idealist. Potrebno pa je, da vsaj vidimo, kaj imamo pričakovati. Lahko se še pripravimo, okrepimo, da tako hitro ne podležemo.

Samoizobrazba je bila torej naš glavni namen in smoter; zanj smo stremili, a silili so nas k temu od ene strani resnična želja po boljšem, kakor smo prejeli v šoli, od druge pa želja po odpomoči. V čem pa je obstojala samoizobrazba? Naštevati vsa sredstva na tem mestu bi bilo odveč, podati hočem le nekaj splošen očit našega stanja in gibanja.

Vsak učiteljski, ki je čutil željo izpopolniti svojo izobrazbo, je bil navezan na svojo lastno energijo, na svojo lastno pridnost. In število takšnih je bilo v zadnjih letih čimdalje večje, želja po večji izobrazbi, ki tvori v času, ko toleče življenje s trdo silo po obrazu mogočno moralno silo, ta želja je zavalovila v srce, in živahno gibanje se je pričelo. Prešinjala je vse čimdalje bolj zavest, da učiteljski stan bolj, ko vsak drugi zahteva krepih, vztrajnih in energičnih delavcev. Temeljito uporabiti to malo, kar da šola, na drugi strani pa iskati izobrazbe, ki je šola ne da, to je bil smoter, za katerim so stremili in za katerim stremijo tudi mi!

Začelo pa se je to napredno in razveseljivo gibanje nekako pred 8. leti na slovenskih učiteljskih v Ljubljani, Mariboru, v Gorici, oziroma Kopru. Seveda so nastopili izpočetka le nekateri, ki so jasno spoznali, da je treba povzdigniti nivo učiteljskega naraščaja, ker za vzgojo naroda je treba imeti trdne podlage v kulturi in ta temelji le na resnični izobrazbi. In tako je lansko leto poudarjal že tov. Vadnal v svojem poročilu, da je zmagala kulturna struja na učiteljskem v Ljubljani, in meni ne preostaja drugega, kakor poudariti, da se je to zgodilo tudi na drugih slovenskih učiteljskih, kar omenjam natančneje v podrobnem poročilu. (Dalje.)

Utihi je mrtvaški zvon, ko se je oglasil ob grobu tovariš E. Gangl in začel: »Življenje je kupa, ki jo človek polni s svojimi deli do vrha. Ko je kupa polna, pride sodba...« Sodba nas vseh navzočih je pa bila taka, da je kupa življenja našega tovariša Fr. K. Trošta napolnjena s samimi dobrimi deli, ki bo v njih on sam živel večno. Naj bi ga enako milo sodil tudi večni Sodnik!

Se sedaj odmeva od pustih zidov pokopališča in od nemih spomenikov zamolklo resni klic: Slava, slava, slava njegovemu spominu, ki smo mu ga vsi solzni oči ostavili za slovo.

V znak priznanja, so tudi cvetke na grobeh priklanjale glavice. Danes se dviga med njimi nov svež grob, ki se naš duh in naše srce ne moreta ločiti od njega. — France, Ti pa spavaj v miru! Na snidenje: nad zvezdami!

Tvoj prijatelj

Ivo.

24. VII. 1912.

Kranjsko učiteljstvo mora zopet en dan okrasiti s črnim robom, to je dan 24. julija t. l.

Tistega dne je zboroval kranjski deželni zbor, in poslanci narodno-napredne stranke so hoteli porabiti to priliko, da rešijo vsaj za prvo silo kranjsko učiteljstvo iz največje bede. Po dr. Franu Novaku so vložili nujni predlog, ki se glasi:

Deželni zbor skleni:

1. Vsemu neoženjenemu učiteljstvu se prizna draginjska doklada, in sicer po 25% temeljne plače.

2. Vsemu oženjenemu učiteljstvu se prizna poleg dosedanje 25% draginjske doklade še 15% doklada, da znašaj ta odstavek po 40% temeljne plače.

3. Draginjska doklada se nakaže vsemu učiteljstvu od 1. julija 1912 naprej.

4. Za tekoče leto naj deželni odbor pokrije te izdatke potom kreditne operacije, za l. 1913 pa naj ta izdatek postavi v proračun.

5. Ta draginjska doklada velja do prihodnje stalne regulacije učiteljskih plač, ki pa naj se čimprej izvrši.

Ni človeka pod solncem, ki bi mogel trditi, da so v tem nujnem predlogu stavljene zahteve pretirane ali celo neizvedljive. Obratno: zahteve so tako ponižne, da lahko zanje glasuje vsakdo, kdor ne nosi v prsih namesta srca kamena in kdor ni že popolnoma otopel od samega sovraštva do učiteljstva! — Ko je prišlo po utemeljevanju nujnosti do glasovanja, so za predlog glasovali napredni poslanci in Nemci, obsedeli so klerikalci, in predlog je — padel! Med tistimi, ki so odjedli tudi sedaj kranjskemu učiteljstvu najskromnejše izboljšanje obupnega materialnega položaja, sta bila zopet — učitelja Jernej Ravnikar in Franc Jaklič!

Globoko v vsojo brezvestnost naj si v večni dokaz zopetnega izdajstva vžgeta pekoče znamenje:

24. VII. 1912.

Na deželnega glavarja so napredni poslanci v seji dne 23. t. m. vložili tole interpelacijo:

V zadnjem zasedanju je sklenil deželni zbor kranjski, da naj izplača deželni odbor po svoji previdnosti onim učiteljem in učiteljicam, ki dosedaj še niso bili deležni draginjske doklade, 25% draginjske doklade.

Do danes še deželni odbor ni nakazal učiteljem in učiteljicam te draginjske doklade.

Neumevno se nam vidi to preziranje sklepov deželnega zbora od deželnega odbora. In ker se provzroča s tem preziranjem učiteljstvu tudi materialna krivica, dovoljujemo si staviti na g. deželnega glavarja vprašanje, zakaj se ta draginjska doklada dosedaj učiteljem še ni izplačala, in ali misli odrediti g. deželni glavar, da se zadeven sklep deželnega zbora nemudoma izvrši.

Deželni glavar je odgovoril na interpelacijo dne 24. t. m., rekoč, da obsežna pozvedovanja na županstvih po individualnih in lokalnih razmerah še niso dognana. Kadar pa bodo, bo vse potrebno ukrenil — po svoji previdnosti!

Če pojde ta zadeva tako hitro naprej, pride »svoja previdnost« do veljave — na sodni dan!

Izpremembe zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu so bile v razgovoru na seji dne 24. t. m.

Kot poročevalec šolskega odseka je poročal dekan Lavrenčič o izpremembah točke 6 § 20. in točke 7 § 32. zakona o šolskem nadzorstvu.

Posl. tov. E. Gangl je izjavil, da se narodno-napr. stranka ne bo udeležila debate, ker je že pri zadnji debati večina odklonila vse izpreminjalne predloge in vse resol. Predvsem je potrebna ureditev materialnega položaja učiteljstva. To stališče zavzemljemo tudi danes. Vendar pa priporoča, da poročevalec stavi resolucijo, po kateri se dovoljuje tudi provizoričnim učiteljem z usposobljenim izpitom volitev zastopnikov v okrajni šolski svet.

Večina tudi tega ni uvaževala!

Roma locuta — causa finita! Po zašlugi klerikalcev je zopet vse padlo v vodo, kar je bilo v danih razmerah mogoče dobrega storiti za učiteljstvo. Zalostna nam majka!

Südmarka.

V Solnogradu je zborovalo pretekli petek nemško bojno društvo Südmarka. Po predloženem poslovnem poročilu je 31. decembra 1911 štela Südmarka 907 skupin s 82.281 člani, med njimi 56 žen-

skih, 11 akademični hin 2 mladinski skupini.

Ustanovilo se je 62 novih skupin. Članov Südmarka je na Štajerskem 20.597, na Nižje Avstrijskem (brez Dunaja) 19.144, na Dunaju 11.433, na Zgornjem Avstrijskem 9691, na Koroškem 8559, na Tirolskem 4458, na Solnogradskem 3271, na Predarljskem 2005, na Kranjskem 1812 in na Primorskem 1311. Pomnožilo se je število članov za 3760.

Kar se pa tiče plačevanja skupin, so skupine lani plačale 8055 K 35 v manj kot predlanskim, in sicer se je znižala po skupinah vplačana vsota od 286.295 K 31 v na 278.239 K 96 v.

Za Südmarkine namene so izdali 1911. leta 665.749 K 19 v (1910 l. 594.148 K 41 v), in sicer za naseljevanje 207.867 K 33 v 1910 l. 181.967 K 93 v), darov 94.711 K 42 v (1910 l. 108.253 K 99 v), ustanov 3134 K, posojil 84.288 K 89 v (1910 l. 114.118 K), za ljudske knjižnice 11.985 K 42 v (1910 l. 18.217 K 27 v.)

Koncem leta 1911 je imela Südmarka 270 (212) knjižnic s 169.065 (147.365) knjigami. Izposodilo se je 27.757 (26.344) osebam 235.964 (301.817) knjig.

Potni učitelji so trije: Hoyer, Schneider in Maschke. Predavali so 455 krat in privedli društvu 4111 novih članov.

Za naseljevanje je izdala Südmarka 207.869 K 33 v, in sicer 157.814 K za nakup novih zemljišč, 45.121 K pa na stare dolgove. Nakupili so lani nad 1000 johov zemljišč. Od ustanovitve Südmarka leta 1906 se je izdalo za naseljevanje 739.796 K 18 v.

Vsega skupaj je naselila Südmarka do zdaj na slovenskem ozemlju 31 nemških rodbin s 156 glavami v 21 krajih treh dežel.

Deška mešč. šola v Ljubljani je nujno potrebna.

(Dalje.)

6. Deželni odbor ne prevzame plač.

Deželni odbor glasom dopisa z dne 13. junija 1910 soglašal z ustanovitvijo IV. deške ljudske šole, odklanja pa zopet prošnjo za plače učiteljstva za meščansko šolo.

7. Breme za mestno občino.

S tem, da je deželni odbor odklonil plače učiteljstva, bo moral pa občinski svet sklepati, če ustanovi meščansko šolo tudi v slučaju, če bo morala mestna občina v smislu deželnega šolskega zakona z dne 19. decembra 1874, leta prevzeti aktivitetne prejemke učnega osebja.

O sklepih občinskega sveta bo treba obvestiti c. kr. deželni šolski svet.

Če bi dežela prevzela aktivitetne prejemke učiteljstva, kakor je storila za meščansko šolo v Postojni, bi za ustanovitev meščanske šole ne bilo ovire. V tem slučaju pa, ker deželni zbor odklanja vsako podporo, si pa naloži mestna občina z ustanovitvijo meščanske šole občutno breme. Nastane vprašanje, ali bi kazalo pod takimi okoliščinami vseeno ustanoviti meščansko šolo in ali bi donášala meščanska šola z ozirom na stroške tudi primerne koristi ljubljanskim davkoplačevalcem.

8. Naloga, vrednost in važnost meščanskih šol.

Poglejmo si, kakšno nalogo in vrednost imajo meščanske šole.

Meščanske šole imajo v prvi vrsti nalogo, pripravljati učence za praktično življenje tako, da dobimo izobražene obrtnike, trgovce in umne gospodarje, ki so sposobni slediti napredku časa.

Nekateri učenci pa hrepene še po večji izobrazbi, in ministrski razpis z dne 23. avgusta 1904, št. 26.005, daje absolutom meščanskih šol te-le ugodnosti:

Na podstavi prebitega sprejemnega izpita smejo vstopiti v 4. razred realke, v učiteljske, v višje trgovske šole in kadetnice.

Dalje smejo absolutentje meščanske šole brez sprejemnega izpita prestopiti v dvorazredno trgovsko šolo; v mornarsko (navtično) šolo; v strokovne šole na c. kr. tehnološkem obrtnem muzeju na Dunaju; v razne grafične zavode in višje strokovne tečaje na Dunaju; v državno obrtno šolo v Ljubljani, Gradcu na Dunaju in drugod; v vse strokovne šole; v kmetijske srednje šole; v višje šole za vinorejo in sadjerejo; v vse gospodarske šole; v učiteljski tečaj na godbenem konservatoriju na Dunaju itd.

Absolutentje meščanskih šol postanejo lahko poduradniki in celo uradniki pri železnicah, in v državnem zboru se zadnji čas deluje na to, da postanejo absolutentje meščanskih šol celo lahko državni uradniki. Zaradi tega je državni poslanec dr. Korošec pozivljaj v državnem zboru kranjsko deželno vladu, da naj ustanovi čim več meščanskih šol na Kranjskem.